

SEZON 2023/24

Otwockie mikowyprawy

Serce Otwocka

1. Dworzec PKP. Jest kolebką dzisiejszego miasta. Pierwotnie tereny te należały do folwarku Anielin, rozległych dóbr otwockich należących w II połowie XIX w. do hrabiego Zygmunta Kurtza. Budowa w latach 1874-77 Drogi Żelaznej Nadwiślańskiej i uruchomienie jej 29 sierpnia 1877 r. wraz z oddaniem do użytku niewielkiej stacji kat. IV „Otwock”, dała impuls do rozwoju całej tzw. linii otwockiej. Nowe osiedle rozwijające się wokół dworca nazywanego początkowo Otwockiem Stacyjnym, a później Willami Otwockimi. W pierwszych latach istnienia Otwocka Stacyjnego dworzec kolejowy stanowił ważny ośrodek życia towarzyskiego. Obecny, murowany dworzec powstał przed 1910 r.

2. „Willa Julia”. W latach świetności była jednym z najbardziej oryginalnych budynków Otwocka Stacyjnego. „Willa Julia” należała do Maurycego Karstensa, właściciela jednego z największych przedsiębiorstw budowlanych w Warszawie w końcu XIX w. Na pocz. XX w. posesja była w posiadaniu Aleksandra Kowalskiego, który prowadził tutaj inhalatorium, zakład hydropatyczny i skład apteczny. Od 1925 r. był tu Urząd Poczto-Telegraficzny kierowany przez A. Kowalskiego, pierwszego naczelnika poczty w Otwocku. Po ostatniej wojnie mieściły się tutaj aż do końca lat 80-tych ubiegłego wieku mieszkania komunalne. Mimo objęcia „Willi Julii” opieką konserwatorską, budynek jest w stanie postępującej ruiny.

3. Cukiernia Adamkiewicza. Budynek ten został wzniesiony przed 1893 r. Mieściła się w nim „Owocarnia”, należąca do dominium Otwock Wielki hr. Kurtzów i później hr. Jezierskich. Z boku budynku od strony podwórza, na zamalowanym oknie, na czarnym tle był wymalowany złotymi literami napis: „DOM/OTWOCK WIELKI”. Budynek ten to pamiątka po funkcjonującym w tym miejscu w XIX w. targowisku. Od ok. 1890 r. działała w tym miejscu (w nieistniejącym już budynku) cukiernia przejęta po kilku latach znanego otwockiego cukiernika Franciszka Adamkiewicza. Można tutaj było zagrać w bilard, potaćnić a wieczorami wysłuchać koncertu orkiestry. Oprócz cukierni znajdowała się tutaj również sala restauracyjna. W okresie międzywojennym u Adamkiewicza grywał mieszkający w Warszawie czarnoskóry jazzman August Agbola O’Brown. W okresie okupacji hitlerowskiej częstym gościem cukierni był leczący się w Otwocku Stefan Jaracz.

4. Świdermajer przy ul. Kościelnej 19. Jest to willa wzniesiona dla światowej sławy uczonego, lekarza i bakteriologa, immunologa, twórcy polskiej mikrobiologii, pioniera szczepień przeciw wściekliznie w Polsce, Odo Bujwida. Dom ten został zaprojektowany przez znanego warszawskiego architekta, Stefana Szyllera, twórcę projektu biblioteki Uniwersytetu Warszawskiego, gmachu „Zachęty” i wielu neogotyckich kościołów. Dr Bujwid w swych pamiątkach wspomina pobyt w Otwocku jako „raj na ziemi”.

5. „Willa Michalin”. Wzniesiona w 1924 r. przez J. Rechta. Mieścił się tutaj pensjonat dra Pawła Adolfa Martyszewskiego, a przed II wojną światową cukiernia „Luksus”. W okresie PRL-u w budynku działał jedyny w Otwocku hotel „Liliana”.

6. „Willa Szeliga” (numery 14-18). Na początku lat 20-tych ubiegłego wieku posesję kupił znany, bogaty kupiec żydowski Oszer Perechodnik (ojciec Calela Perechodnika, autora pamiątki

z otwockiego getta) i zbudował na niej duże piętrowe drewniane domy. W największym, piętrowym, narożnym budynku (Kościelna/Kościuszki) w okresie międzywojennym mieściły się na dole sklepy m.in. z wykwintną galanterią damską i męską. Na piętrze tego budynku swoją siedzibę miał Klub Inteligencji „Spójnia” posiadający znaną w mieście salę do przedstawień teatralnych i koncertów, Towarzystwo Miłośników Radjo „Emero”, zarządzające ogólnodostępne radio-koncerty, otwockie Stowarzyszenie Lekarzy, Towarzystwo Śpiewacze „Lutnia”. Krótko po uzyskaniu praw miejskich urzędował w tym budynku również magistrat, zanim nie zakupił na własne potrzeby willi inż. Sierkowskiego przy ul. Sienkiewicza (dzisiaj Armii Krajowej). Drugi piętrowy świdermajer na tej posesji został wzniesiony w 1924 r. Mieścił się w nim m.in. Związek Spółdzielni Mleczarskich i Jajczarskich oraz pensjonat „Patria”. W szczycie budynku zachowały się inicjały właściciela „OP”, czyli Oszer Perechodnik.

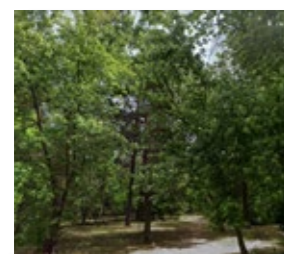
7. „Willa Podole”. Zbudowana w 1895 r. przez znanego otwockiego farmaceutę, Franciszka Podolskiego, przybyłego z Annopola na Wołyniu. Od 1899 r. do 1994 r. w budynku działała, nieprzerwanie przez 95 lat, apteka (do 1951 r. prowadzona przez sukcesorów Franciszka Podolskiego, a potem po upaństwowieniu przez CEFARM).

8. Kościół parafialny pw. św. Wincentego a’ Paulo. Pierwsza, neogotycka kaplica została w tym miejscu wzniesiona już w 1892 r. ze składek mieszkańców Willi Otwockich. Projektował ją zamieszkały w Otwocku Władysław Marconi. Poświęcenie kamienia węgielnego pod stojący do dzisiaj kościół nastąpiło w 1930 r. Jego projektantem był Łukasz Wolski (autor projektu architektonicznego Bazyliki Najświętszego Serca Jezusowego w Warszawie na ul. Kawczyńskiej i kaplicy w Zakładzie Ociemniałych w Laskach), brat ówczesnego proboszcza Ludwika Wolskiego. Nową świątynię, wzniesioną w stylu modernistycznym poświęcił w 1935 r. bp Stanisław Gal. W prawej bocznej kaplicy 1000-lecia Chrztu Polski znajduje się cudowny obraz Matki Boskiej Swojczowskiej, patronki Otwocka. Jest to ikona z początku XVII w., która trafiła do Otwocka w sierpniu 1944 r. wraz z żołnierzami 27 Wołyńskiej DP AK.

9. „Willa Lala”. Wzniesiona jako jedna z pierwszych w najstarszej części Otwocka, tzw. Aleksandrówce. W 1906 r. właścicielem „Willi Lala” był Jakub Schatzschneider, ojciec Aurelii, żony Władysława Reymonta. Pisarz przebywał tutaj pierwszy raz w 1908 r. podczas kuracji żony. Potem przyjeżdżał w odwiedziny do Otwocka wielokrotnie. Tutaj powstało „Lato”, część słynnej powieści „Chłopi”. Na ścianie domu, od strony ul. Reymonta, umieszczono w 2001 r. metalową tablicę pamiątkową poświęconą nobliście.

10. Dom przy skrzyżowaniu ulic Reymonta i Kopernika. Ten, jak i położony obok parterowy drewniaczek przed i w trakcie I wojny światowej wchodził w skład prywatnego sanatorium. Było to drugie w Otwocku sanatorium po zakładzie dra Geislera. Założył je w 1905 r. M. Chmielewski, a następnie przejął i prowadził F. Wiśniewski. Zakład miał 20 pokoi, leżalnię, salę zabaw, łaźnię i gabinet przyjęć. Do 1917 r. kierował nim były asystent sanatorium dra Geislera dr Stanisław Henryk Krzyżanowski, ojciec Ireny Sendler, która spędziła tutaj kilka lat swojego dzieciństwa.

Kolebka Śródborowa

1 PARK W ŚRÓDBOROWIE

2 ŚWIDERMAJERY

3 PĘTLA AUTOBUSOWA

4 PRZEDSZKOLE NR 6

5 UL. KUBUSIA PUCHATKA

6 WILLA NA UL. PUCHATKA

7 WILLA J. SZWARCA

8 AL. RÓŻ 12

9 PENSJONAT "PROMIEN"

10 WILLA SARENKA

Na kolejną mikrowyprawę po Otwocku zapraszamy do centrum dawnego miasta-parku leśnego, czyli Śródborowa. Punktem wyjścia i mety spaceru jest przystanek kolejowy. Przemierzając niespiesznie ul. Narutowicza, Kubusia Puchatka, Górnośląską i Literacką z małym odbiciem w ul. Szwoleżerów można wczuć się w atmosferę przedwojennego miasta-parku leśnego, jak nazywano wówczas Śródborów.

1. Teren leśny położony pomiędzy ul. Narutowicza i Aleją Róż to dawny park w Śródborowie. W okresie międzywojennym w sezonie letnim w parku w niedziele odbywały się koncerty otwockiej orkiestry miejskiej.

2. Dwa dobrze zachowane świdermajery z lat 20. ubiegłego wieku.

3. Przedwojenna pętla autobusowa. W okresie międzywojennym dojeżdżały tutaj autobusy powiatowe z Warszawy. Kursowały one z częstotliwością co 2 godziny.

4. Piętrowy budynek Przedszkola nr 6. Jest dawną śródborowską elektrownią wybudowaną na początku lat 20. ubiegłego wieku. W latach trzydziestych, po podłączeniu Śródborowa do otwockiej elektrowni budynek zmienił przeznaczenie. Po wykonanej wtedy rozbudowie mieściło się w nim kino i kawiarnia „Esplanada”.

5. Ulica Kubusia Puchatka do 1952 r. nazywała się „Słoneczna” i była to główna ulica Śródborowa. Położone przy niej były liczne ekskluzywne pensjonaty, m.in. „Śródborów”, „Halina”, „Idylja” i Franciszki Markuszewicz. Na początku tej ulicy zachował się fragment oryginalnego przedwojennego bruku.

6 i 8. Wzdłuż ul. Kubusia Puchatka, Alei Róż i ul. Szwoleżerów stoi 6 drewnianych i 4 murowane wille o interesującej architekturze. Zostały one zbudowane w 1923 r. jako mieszkania urzędników tworzącego się miasta-parku leśnego Śródborów. Ich projektantem był renomowany warszawski architekt i urbanista prof. Rudolf Świerczyński. Tych 10 wzorcowych domów zostało zlokalizowanych na obszernych działkach, oddalonych od siebie. Układ ten nie nawiązywał do typowej dla miast-ogrodów zabudowy szeregowej. Wzniesione domy były parterowe z mieszkalnym poddaszem i lekko wklęsłymi połaciami dachu. Miały być nowe wzorcowe dla powstającej zabudowy Śródborowa. Jednak kolejni właściciele wznoszący swoje domy w Śródborowie postawili na indywidualność. Te wzorcowe domy stoją do dzisiaj przy ulicy Kubusia Puchatka 32, 34, 36, 38, Alei Róż 10, 12, 14 i Szwoleżerów 7, 9, 11. Kilka z nich zostało niezbyt szczęśliwie przebudowanych przez obecnych właścicieli.

7. Dawna willa J. Szwarcza. Jest to jeden z pierwszych budynków mieszkalnych w Śródborowie wzniesiony na początku lat 20. ubiegłego wieku.

9. Dobrze zachowany modernistyczny pensjonat zbudowany około 1929 r. przez Izaaka Wölflinga. W pensjonat willa została przekształcona w 1933 r. Na parterze znajdowało się mieszkanie właścicieli, a pokoje do wynajęcia umieszczone były na I i II piętrze. Pensjonat początkowo prowadzili Kistelscy. Nad

wejściem, od strony ulicy, zachował się przedwojenny napis z nazwą „Pensjonat Promień”. Według zachowanych spisów abonentów telefonicznych w 1938 i 1939 r. mieścił się tutaj pensjonat Róży Milsteinowej. Pensjonat funkcjonował do wybuchu wojny. W czasie kampanii wrześniowej znajdował się tu punkt sanitarny, do którego przywożono rannych żołnierzy. Stąd byli kierowani do odpowiednich otwockich szpitali. W czasie okupacji pensjonat był zajęty na mieszkania dla niemieckich oficerów. Po wyzwoleniu przez kilka lat funkcjonował tu dom samotnej matki z dzieckiem. W drugiej połowie lat 50. budynek został zasiedlony przez lokatorów kwaterunkowych. W 1993 r. budynek został odzyskany przez spadkobierców prawowitych właścicieli.

10. Pensjonat „Śródborowianka”. Jest to najbardziej znany, przedwojenny śródborowski pensjonat. Pierwotnie mieścił się w stojącym do dzisiaj drewnianym domku o nazwie „Sarenka”. Należał do warszawskiego finansisty Tadeusza Plucera-Sarny. Główny murowany, piętrowy budynek wzniesiono na początku lat 20-tych, a następnie rozbudowano w 1927 r. według planów architekta Józefa Czesława Kona i inżyniera Izaaka Wölflinga. Wypoczywała tutaj przed wojną elita żydowska, aktorzy i pisarze, w tym też Julian Tuwim. W piwnicach domu mieściło się kasyno. We wrześniu 1939 r. w pensjonacie działała kuchnia wydająca bezpłatnie posiłki dla uciekinierów z Warszawy. W końcu wojny kwaterowały tu oddziały Armii Czerwonej, a po wojnie dom dziecka dla żydowskich sierot. Dzisiejsza „Śródborowianka” to ostatni przedwojenny pensjonat w Śródborowie, który trwa i przypomina „bogate” lata 20-te. Obecnie prowadzona jest tutaj także działalność kulturalno-naukowa, a przyjeżdżają do pensjonatu goście z całego świata, jak również dawni mieszkańcy tej dzielnicy. Jest to jedyny w Polsce ośrodek wypoczynkowy Towarzystwa Społeczno-Kulturalnego Żydów. W 1935 r. o Śródborowiance tak pisał Cezary Jellenta:

„Rywalem Górewicza jest Śródborowianka, która nie mniej dobrze rozumie potrzebę jedności i wzajemnego uzupełniania się budynku z tłem pejzażowym. Włożyła w swój dom murowany wielką ambicją architektoniczną i rozpostarła przed nim w okoleniu sosen, dobre przedpole gazonów i kwiatów, choć niewyszukanych. Punkt ciężkości przypadł na zajmujący salon towarzyski, w którym budowniczy (...) zręcznie skoordynował efekty form i silnych barw modernistycznych i osiągnął wrażenie krzepkiej świeżości i nowoczesności. Do najlepszych części należy żywa i urozmaicona fasada. Oba te zakłady w jednakowym stopniu godne są uwagi. W Śródborowiance dobrze się sprzegły fantazyjność z okazalnością i razem złożyły na właściwy styl Kasyna, w którym wiążą się Kuby pojedynczych części wielokształtnej całości w efekt powabny, aczkolwiek całość ta ani jest ukończona, ani całkiem odpowiada ściśle zamierzeniom twórcy, który w liście do autora pewien z tego powodu żal wypowiada.”

FRESK WEWNĄTRZ ŚRÓDBOROWIANKI

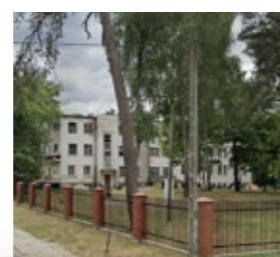
Zapomniany otwocki modernizm

UL. SYROKOMLI

PENSJONAT JADZINKA

PENSJONAT TATRZANKA

DAWNY DOM KULTURY

1

2

3

4

10

9

8

5

7

6

WILLA KARWIŃSKIEGO

5

WILLA ARENSTENÓW

6

WILLA BRACI GINZBURG

7

WILLA SZPILFOGELÓW

8

WILLA RÓŻY SZAMESOJEJ

9

PRZEDWOJENNY PENSJONAT

10

Większość otwockan, jak i osób przyjezdnych, kojarzy nasze miasto z budownictwem świdermajerowskim rodem z końca XIX i początku XX w. Oczywiście, jest to niezaprzeczalna prawda, że świdermajer i Otwock to jedno. Jednocześnie jednak zapominamy, że w okresie międzywojennym, kiedy Otwock starał się dołączyć do grona nowoczesnych uzdrowisk europejskich, powstało na jego terenie bardzo dużo nowoczesnych, jak na ówczesne czasy, budynków.

Wznoszone one były w stylu modernistycznym, a nawet streamline według projektów największych architektów dwudziestolecia międzywojennego, takich jak: Jerzy Gelbard, Roman Sygalin, Waclaw Wezer, Jerzy Stackelberg, Szymon Syrkus, Henryk Bum, Lucjan Korngold, Maksymilian Kon, Rubin Szwarz, Alfred Zacharewicz, Witold Szereszewski. Spotkamy je zarówno w Świdrze, jak i w centrum Otwocka. Jednak najwięcej z nich - i to tych najcenniejszych architektonicznie - znajdziemy w Śródborowie.

Architektura tych powstających willi i pensjonatów „czerpała pełnymi garściami” elementy charakterystyczne dla nowych nurtów w architekturze światowej lat 20 i 30. XX w. Nowe domy nie były wznoszone z drewna jak dotychczas, ale w oparciu o nowoczesne konstrukcje murowano-stalowe z elementami żelbetonowymi. Bryły budynków z tego okresu składają się z prostopadłościanów o różnej wielkości i wysokości z czasami dodawanymi walcami i półokręgami. Elewacje nie mają żadnych dodatkowych, „zbędnych” ornamentów. Elementami ozdobnymi są w nich rzędy okien, balkony i tarasy.

1. Ul. Syrokomli 35. Przedwojenny pensjonat wzniesiony w 1938 r. według projektu inż. I. Wölfinga dla S. Jusyma.

2. Ul. Narutowicza 78. Przedwojenny pensjonat „Jadzinka” z 1926 r.

3. Ul. Narutowicza 80. „Willa Tatrzańka” mieszcząca przed II wojną ekskluzywny pensjonat. Główne, reprezentacyjne wejście do niego znajdowało się od strony południowej, a od strony ulicy Narutowicza było tylko wejście gospodarcze i służbowe dla pracowników. Na bazie tego pensjonatu z inicjatywy Instytutu Gruźlicy w 1951 r. utworzono Sanatorium im. H. Sawickiej, włączając do niego szereg przedwojennych pensjonatów i willi przy ulicach: Alei Róż, Szwoleżerów, Tatrzańkiej, Cieszyńskiej, Złotej, Bielskiej i Zgoda. Sanatorium zajmowało się leczeniem i rehabilitacją chorych na gruźlicę. Zakładem tym aż do odejścia na emeryturę kierował jego twórca, czołowy polski i europejski znawca rehabilitacji osób chorych na gruźlicę prof. Aleksander Nauman.

4. Ul. Narutowicza 82c. Piętrowy budynek dawnego domu kultury i kina z przełomu lat 50 i 60 ubiegłego wieku. Formą nawiązuje do budowli neoklasycystycznych z początku XX w. Obecnie nieczynny.

5. Ul. Cieszyńska 8. Willa Karwińskiego. Wzniesiona została około 1937 r. według projektu Jerzego Gelbarda i Romana Sigalina dla adwokata Juliana Kalwińskiego. Jest to budynek wielorodzinny, wzniesiony na planie zbliżonym do litery L. Od strony ściany frontowej umieszczona jest nietypowa, owalna klatka schodowa oraz pionowe przeszklenie klatki schodowej, chętnie stosowane w domach z lat 30-tych XX w. Niestety, budynek był

przebudowywany po II wojnie światowej. Podczas tych przebudów zamurowano oryginalne tarasy i werandy zdobiące bryłę budynku. Dookoła budynku zachował się częściowo czytelny jeszcze układ ścieżek i innej małej architektury ogrodowej.

6. Ul. Cieszyńska 5. Willa Arensteinów. Bardzo ciekawy przykład ciekawej architektury awangardowej początku lat 30-tych XX w. Została ona wzniesiona około 1934 lub 1935 r. według projektu spółki architektonicznej Lucjana Korngolda i Henryka Bluma dla Marii Arenstein. Wartość architektoniczna willi została doceniona w świecie, o czym może świadczyć zamieszczenie jej fotografii w numerze 4/5 z 1937 r. „Architektury i Budownictwa”, w którym opisywano najciekawsze realizacje polskiej architektury z lat 1927-37. Budynek został wzniesiony na planie zbliżonym do litery Z. Cała kompozycja bryły budynku charakteryzowała się wyrafinowaną prostotą i dobrymi proporcjami. Od strony południowo-zachodniej całą wysuniętą ścianą zajmuje efektownie skomponowany w duchu modernistycznym portyk. Niestety, do dzisiaj nie zachowały się efektowne, wysokie okna oraz przeszklenia między kolumnami a ścianą budynku. Późniejsze przebudowy zeszpeciły oryginalną formę budynku. Willa Arensteinowej była budynkiem o awangardowej formie, jednej z najciekawszych w Polsce. W najbliższym otoczeniu willi widać pozostałości dawnego komponowanego ogrodu, będącego nieodłącznym elementem całej kompozycji. Ogród był bowiem dla modernistów przedłużeniem domu, z którym miał stanowić całość.

7. Ul. Cieszyńska 3a. Willa braci Ginzburg. Wzniesiona została po 1936 r. według projektu R. Szwarca dla braci S. i S. Ginzburg. Wzniesiony na planie zbliżonym do prostokąta z ciekawym, szerokim podcieniem w fasadzie frontowej i przeszkloną klatką schodową od tyłu. Do dzisiaj zachowała się oryginalna, reprezentacyjna klatka schodowa. Niestety, podczas powojennej przebudowy zabudowano narożne balkony. W tym domu (oraz budynkach przyległych) po II wojnie światowej funkcjonowało sanatorium dla dzieci dr Anny Braude-Hellerowej, o czym przypomina skromna tablica pamiątkowa umieszczona na filarze z prawej strony wejścia.

8. Ul. Cieszyńska 6. Willa Szpilfogelów. Wzniesiona dla Adama i Eweliny Szpilfogel w 1937 r., a zaprojektowana przez inż. arch. Witolda Szereszewskiego. Budynek był zaprojektowany i wykonany luksusowo z przestronnymi i komfortowymi mieszkaniami przeznaczonymi dla zamożnej klienteli. W hallu klatki schodowej znajdowała się nawet winda osobowa. W tym budynku też po II wojnie światowej dokonano wielu przeróbek oraz zlikwidowano zewnętrzne balkony i tarasy.

9. Ul. Podgórska 19. Willa Róży Szamesowej i C. Szwarzowej. Budynek wzniesiony w połowie lat 30. ubiegłego wieku o konstrukcji drewnianej i ścianach otynkowanych.

10. Ul. Podgórska 16. Przedwojenny pensjonat prowadzony przez R. Szemesową i C. Szwarzową. Budynek wzniesiony w połowie lat 30. ubiegłego wieku o konstrukcji drewnianej i ścianach otynkowanych. Obecnie opuszczony.

Spacerkiem po „Starym Mieście”

Zapraszamy na spacer po ścisłym centrum Otwocka, gdzie tętniło życie powstającego miasta.

1. Dworzec PKP

Kolebka dzisiejszego miasta. Budowa w latach 1874-77 Drogi Żelaznej Nadwiślańskiej i uruchomienie jej 29 sierpnia 1877 r. wraz z oddaniem do użytku niewielkiej stacji kat. III „Otwock”, dała impuls do rozwoju osadnictwa wzdłuż kolei na całej tzw. linii otwockiej od Wawra po Celestynów. Obecny, murowany dworzec w stylu historycznym z elementami secesji, powstał przed 1910 r. Na ścianie frontowej dworca przy wejściu wmurowane są dwie tablice pamiątkowe: z prawej strony upamiętniająca 60-tą rocznicę elektryfikacji linii kolejowej do Otwocka, a z lewej strony poświęcona wydarzeniom z 1981 r., w wyniku których spłonął znajdujący się obok postyrunek kolejowy MO.

2. Najstarszy dom w Otwocku

Dom mieszkalny dla kolejarzy obsługujących otwocki dworzec kolejowy. Jest to drewniany, parterowy budynek wzniesiony w 1877 r. według standardowego planu przyjętego dla tego typu budynków wznoszonych w trakcie budowy Drogi Żelaznej Nadwiślańskiej.

3. Warsztaty kolejowe

Drewniano-murowany barak z pierwszej połowy XX w. Mieściła się w nim świetlica klubowa OKS „Kolejarz” oraz zaplecze warsztatowe i socjalne zespołu elektryków kolejowych.

4. Kolejowa wieża ciśni

Wzniesiona przed 1910 r. według projektu Jana Fijałkowskiego. Woda do wieży była dostarczana podziemnym wodociągiem z ujęcia znajdującego się przy moście kolejowym na Świdrze.

5. Przychodnia kolejowa

Murowany, piętrowy budynek, wzniesiony w okolicach I wojny światowej. Przez kilkadziesiąt lat mieściła się w nim lekarska przychodnia dla kolejarzy.

6. Elektrownia kolejowa

Budynek wzniesiony w 1936 r. w ramach elektryfikacji Warszawskiego Węzła Kolejowego. Dzięki tej elektrowni 15 grud-

nia 1936 r. do Otwocka przyjechał pierwszy rozkładowy pociąg elektryczny w historii PKP. Na placu przed budynkiem zachowany został oryginalny transformator z 1936 r.

7. Dom kolejarzy

Parterowy, drewniany budynek mieszkalny z lat 70-tych XIX w. dla pracowników kolejowych.

8. Figura Chrystusa

Jest to wotum dziękczynne za wygraną wojnę z bolszewikami w 1920 r. Inicjatorem jej wybudowania był ówczesny proboszcz otwocki, ks. Ludwik Wolski wspierany przez kolejarzy. Jest to replika figury Chrystusa stojącej od 1858 r. na schodach kościoła pw. Św. Krzyża na Krakowskim Przedmieściu w Warszawie.

9. Willa Cassino

Zbudował ją w 1892 r. znany warszawski cukiernik Feliks Pałowski. Mieściła się tutaj restauracja, cukiernia, bufet, sklep i sala koncertowo-teatralna. W 1906 r. właścicielem „Cassina”, zwanego już „Goplaną”, został Józef Pietraszewski. Lokal służył rozrywce do lat 30-tych ubiegłego wieku, tj. do czasu wybudowania Domu Uzdrawiskowego w parku miejskim.

10. Hala Targowa

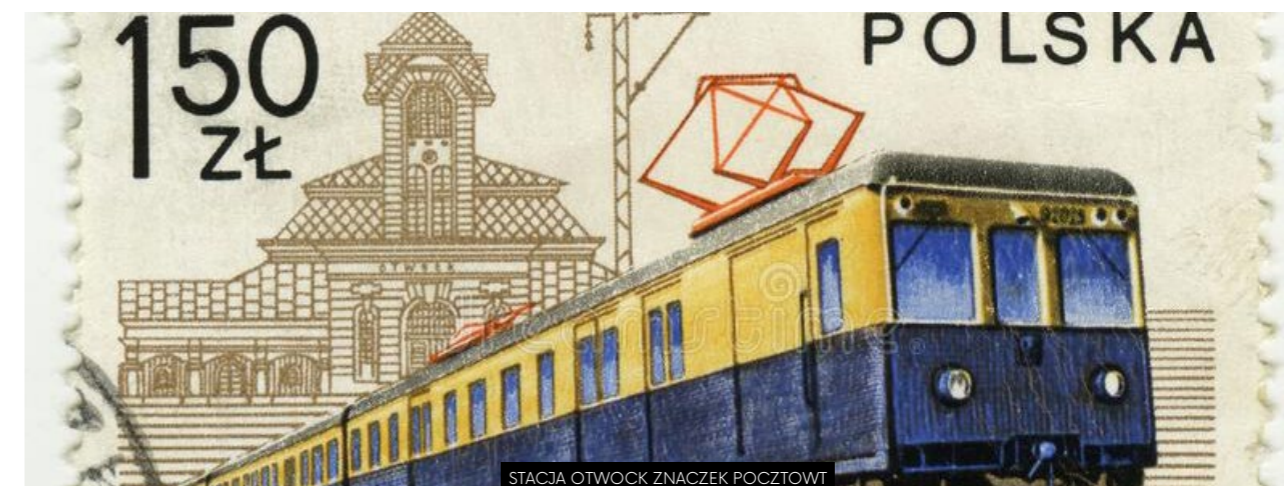
Budynek wzniesiony w 1930 r. przez właściciela targowiska, Jana Zasadę.

11. Ślad dawnej ulicy Karczewskiej

Parterowe sklepiki i domy znajdujące się przy zachodniej stronie ul. Andriollego, wyjątkowo w rejonie ul. Mysiej, odchodzą od niej pod skosem w kierunku ulicy St. Staszica. Taki układ budynków jest pamiątką po dawnym przebiegu ulicy Karczewskiej, która pierwotnie dochodziła do ulicy Bazarowej.

12. Drewniana „kamienica”

Stary, drewniany dom pod numerem Andriollego 10. Jest to pamiątka po historycznej zabudowie, okalającej na przełomie XIX i XX w., bazar mieszczący się na terenie pomiędzy ulicami Andriollego i Orla. Przez wiele lat mieściła się słynna restauracja Jarząbka oraz znany w całym mieście zakład szklarski.

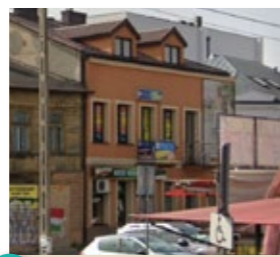
Otwock vel Uszwock

1 UL. BAZAROWA 5

2 UL. BAZAROWA 6

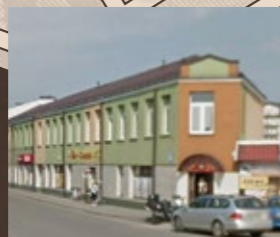
3 UL. ANDRIOLLEGO 8

4 UL. ANDRIOLLEGO 6

5 UL. ŚWIDERSKA 1

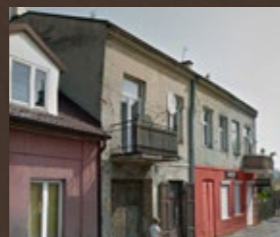
7 UL. ŚWIDERSKA 2

6 ALTER KACYZNE OTWOCK

9 DAWNA SYNAGOGA

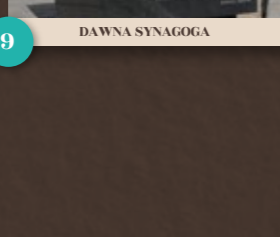
10 UL. ŚWIDERSKA 6

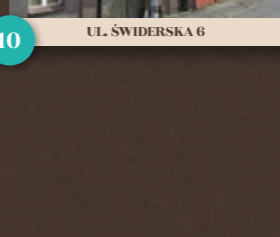
12 TABLICA NA GALERII "KUPIECKA"

8 KAMIEŃ PAMIĘCI ŻYDÓW

9 DAWNA SYNAGOGA

10 UL. ŚWIDERSKA 6

13 UL. GÓRNA ZAULEK

Od początku swojego istnienia, tj. od 1877 r., w Otwocku chętnie osiedlała się ludność żydowska. Centrum miasta w rejonie ulicy Karczewskiej, Bazarowej, Orlej, Świderskiej, Staszica i Kupieckiej było zamieszkałe nawet w 90% przez Żydów. W tym rejonie też znajdowały się dwie synagogi (ul. Aleksandra i ul. Górna) oraz zarząd Gminy Żydowskiej. Co do dnia dzisiejszego dotrwało w przestrzeni z tamtych czasów, pokaże dzisiejszy spacer po centrum Otwocka.

1. ul. Bazarowa 5 (dawniej nr 4). To tutaj działa nieprzerwanie od ponad 30 lat sklep rowerowy prowadzony przez rodzinę Wilińskich. Był to pierwszy w Otwocku i okolicy tego typu sklep specjalizujący się w sprzedaży i serwisie rowerów. Budynek, w którym mieści się wspomniany sklep to jeden z nielicznych, przedwojennych budynków murowanych w centrum miasta. Otwock był od zawsze kojarzony przede wszystkim z architekturą drewnianą, toteż nietrudno uwierzyć w to, że budynek ten otrzymał nadaną przez właścicieli nazwę własną Willa „Betonówka”. Przed wojną mieszkali tu małżonkowie Szyja Chaskiel i Hinda Grycmanowie. Na otwockim bazarze prowadzili oni sklep z artykułami kolonialnymi.

2. ul. Bazarowa 6 (dawniej 3). Dom przed II wojną światową należał do małżonków Stanisława i Aleksandry Gajgerów.

3. ul. Andriollego 8. Zachowany przedwojenny budynek mieszkalno-handlowy. Przy tym budynku znajdowała się w okresie okupacji główna brama do getta miasteczkowego.

4. ul. Andriollego 6. Zachowany przedwojenny budynek mieszkalno-handlowy.

5. ul. Świderska (pierwotnie była to ul. Aleksandra – Kupiecka 1, a obecny adres to ul. Andriollego 1). Przedwojenna kamienica czynszowa.

6. ul. Świderska. Charakterystyczna, przedwojenna, żeliwna pompa z dwoma kołowrotami, która stała się jednym z symboli przedwojennego Otwocka. Stało się to dlatego, że została uwieczniona na słynnym zdjęciu Altera Kacyzny, opublikowanym m.in. w amerykańskim „New Yorkerze”. Stąd, studnia ta, jest dla Żydów z całego świata symbolem Otwocka. Oryginalna studnia niestety nie przetrwała do naszych czasów, ale została odtworzona i ustawiona na nowo na swoim miejscu w 2020 r.

7. ul. Świderska 2/4. Dom rodzinny Szymchy Szymchowicza (1921–2017), poety i pisarza w języku jidysz. Dzieciństwo i młodość spędził w Otwocku właśnie w tym domu. Jego rodzina została wymordowana przez Niemców. On sam we wrześniu 1939 r. wyjechał do Związku Radzieckiego. Po zakończeniu wojny wrócił do Polski i zamieszkał we Wrocławiu. W 1948 r. wyemigrował najpierw do Francji, a później do Kanady, gdzie zamieszkał w Toronto, i gdzie pracował jako kustosz w Muzeum Beth Tzedek w Toronto.

8. Skwer Pamięci Żydów Otwockich. Pomnik poświęcony dawnym, żydowskim mieszkańcom naszego miasta. W lipcu 2016 r. terenowi położonemu pomiędzy ul. Andriol-

lego i ul. Świderską nadano nazwę „Skwer Pamięci Żydów Otwockich”, a w sierpniu 2017 r., podczas obchodów 75. rocznicy likwidacji gett w Otwocku odsłonięto tu kamień pamiątkowy z inskrypcją: „Pamięci Żydów Otwockich w 75. rocznicę zagłady Getta mieszkańcy Otwocka. 19 sierpnia 1942 – 2017”.

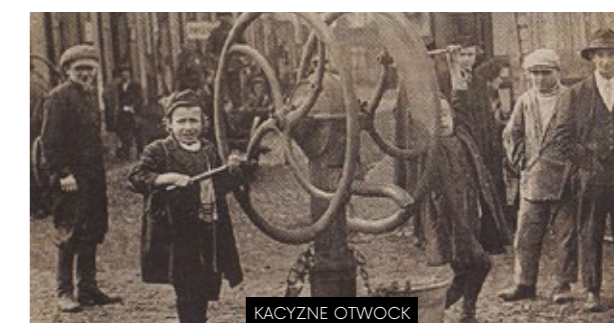
9. ul. Górna 6 - Galeria „Górna”. Pomnik upamiętniający dawną synagogę Reindorfa z początku XX w. i rozebraną w 2003 r. Na marmurowym, niewielkim kamieniu, ustawiony przy wejściu do Galerii w 2009 r. umieszczono wymowną inskrypcję: „W tym miejscu znajdował się budynek synagogi i mykwy. W 1939 r. w mieście mieszkało około 11.000 Żydów Pamięci żydowskich mieszkańców Otwocka. Gmina Wyznaniowa Żydowska w Warszawie i P.H.U. »Stok« sp. z o.o.”.

10. ul. Świderska 6. Jeden z najlepiej zachowanych domów żydowskich w Otwocku. Na szczególną uwagę zasługuje zachowana oryginalna brama wjazdowa, klatka schodowa i balkony. Przed wojną jednym z właścicieli domu był Zalman Szajman, prowadzący restaurację w Karczewie. W 1927 r. „Głos Polski” donosił: „Od dłuższego czasu łódzkie władze usiłowały natrafić na ślad fałszerzy banknotów (...)”. W tę sprawę był zamieszany właśnie Zalman Szajman, jeden z największych przedwojennych fałszerzy w Polsce. Po wykryciu sprawy natychmiast zorganizował on przeniesienie drukarni banknotów do piwnicy restauracji w Karczewie. Wozy z sianem, na których ukrył swój sprzęt, zostały zatrzymane przez policję. W trakcie przeszukania znaleziono matryce banknotów i karteczkę: „ODBIORCA – ZALMAN SZAJMAN – KARCZEW”. Szajman został aresztowany, przyznał się do przestępstwa. Zginął w Holokauście.

11. ul. Świderska 24. Zachowany przedwojenny dom żydowski z ozdobną betonową bramą wiodącą na jego podwórze.

12. ul. Kupiecka. Stojąca w tym miejscu okazała Galeria Kupiecka zajęła obszar dwóch gęsto zabudowanych i zaludnionych żydowskich uliczek: Targowej i Krzywej. W 2022 r. przy wejściu głównym do Galerii odsłonięto tablicę poświęconą żydowskiej historii handlowego centrum Otwocka.

13. ul. Górna Zaulek. Niewielka uliczka prowadząca dawniej do rozległej posesji noszącej numer Górna 3. Takich uliczek było w Otwocku jeszcze kilka np. Portowa Zaulek. Miały one w sobie nieodparty urok dawnych miasteczek, żydowskich miasteczek. Idąc tą ulicą można jeszcze czasami poczuć powiew przedwojennego Otwocka.

KACYZNE OTWOCK

OPRACOWANIE TEKSTOWE: PAWEŁ AJDACKI